

OBNOVA SPIŠSKEJ KAPITULY A JEJ OKOLIA V 21. STOROČÍ

Monika BIZOŇOVÁ – Marián ULIČNÝ – Peter GLOS – Emília POLÁKOVÁ

Abstract: *Reconstruction of Spiš Canonry and its surrounding in 21st century.* The presented article gives us information about the restoration of Spišská Kapitula and its surroundings in the 21st century. The paper is divided into three parts. The first part is dedicated to the restorations in Spišská Kapitula from the point of view of a historian who has been working at this place since 2003 and was also one of the persons involved in these activities. The second part of the article is a view from the experte from the Monument Board in Prešov. The third part of the article was prepared by the staff of the Monuments Board in Prešov and is an overview of the individual activities of the Spiš Bishopric from the point of view of their preserved records.

Key words: Spišská Kapitula. Spiš bishopric. Restoration. Cathedral of St. Martin.

Spišská Kapitula je už od stredoveku azda najvýznamnejším historickým a náboženským centrom Spiša. Prvou zachovanou písomnou zmienkou o tomto mieste je listina uhorského kráľa Ondreja II., ktorý v nej spomína prvého po mene známeho spišského prepošta Adolfa z Meranu. Z toho nám vyplýva, že samotné Spišské prepoštstvo vzniklo niekedy pred rokom 1209, no bohužiaľ presný rok založenia spomínaného prepoštstva nepoznáme. Čo však s určitou istotou vieme je to, že v roku 1776 bolo Spišské prepoštstvo povýšené na Spišské biskupstvo, a tak sa Spišská Kapitula stala a dodnes aj je sídlom spišského biskupa.¹

Plynutím času Spišská Kapitula prešla turbulentným vývojom v oblasti politických, hospodárskych, sociálnych a náboženských dejín, ako aj ostatné významné mestá a mestečká na Spiši.² Samozrejme, najbadateľnejším vplyvom je však vplyv tohto miesta na dejiny kultúry, vzdelanosti a umenia na Spiši. Počas jednotlivých stáročí jej významné pamiatky prešli mnohými prestavbami, obnovami a istým spôsobom sa toto malé cirkevné mestečko zakonzervovalo do dnešnej podoby, ktorú poznáme aj pod názvom malý „slovenský Vatikán“. Bohužiaľ, obdobie druhej polovice 20. storočia bolo k tomu miestu neúprosne a výsledok tohto obdobia možno vidieť v Spišskej Kapitule aj dodnes na niektorých ešte schátraných budovách.

Dominantou tohto miesta je samozrejme katedrála sv. Martina, ktorej stavbu môžeme datovať niekedy koncom 12. storočia a dnes je krásnym príkladom románskej a gotickej architektúry na Spiši. Katedrála v sebe ukrýva množstvo zaujímavých priestorov, ktoré boli po dlhých stáročiach odhalené a sprístupnené. Po roku 1989 a navrátení majetkov späť do vlastníctva cirkvi sa však katedrále nevenovala veľká

-
- 1 Bližšie: JANOVSÁ, M. – OLEJNÍK, V. (eds.). *Katedrála sv. Martina v Spišskej Kapitule*. Spišské Podhradie, 2017.
 - 2 HOMZA, M. – SROKA, S. A. *Historia Scepusii. Vol. 1*. Bratislava, Krakow, 2009; HOMZA, M. – SROKA, S. A. *Historia Scepusii. Vol. 2*. Bratislava, Krakow, 2016.

Obnova biskupskej záhrady Spišská kapitula.
Foto: Monika Bizoňová

pozornosť, nakoľko v danom období sa pozornosť sústreďovala na obnovu kňazského seminára a taktiež budov spojených s ubytovaním a životom seminaristov, kňazov a rehoľných sestier.

V Spišskej Kapitule pôsobím od roku 2003 a od roku 2009 na pozícii archivára v biskupskom archíve. Keď som v roku 2003 začínala ešte ako študentka – sprievodkyňa v katedrále, tak návštevníkom bolo čo ukazovať, ale ani zďaleka nie toľko, čo nájdeme v katedrále v Spišskej Kapitule dnes. Preto sa so svojím pohľadom historičky na obnovu katedrály a samotnej Spišskej Kapituly chcem podeliť, keďže celý tento proces som mala možnosť sledovať priamo „z prvého radu“ a spolu s kolegom z archívu Mgr. et Mgr. Vladimírom Olejníkom, PhD., aj ako zainteresovaná osoba pri obnove jednotlivých objektov a pamiatok. Nebolo by lepšie celý tento odsek dať ako poznámku pod čiaru?

Hneď na začiatku je potrebné si uvedomiť, čo znamená slovo obnova – rekonštrukcia. Pri takom významnom mieste akým je Spišská Kapitula, ktorá je národnou kultúrnou pamiatkou, od roku 1993 súčasťou Svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO a taktiež súčasťou kultúrnej cesty TRANSROMANICA,³ to nemôže byť iba obnova omietky – vonkajšieho plášťa jednotlivých budov, čo je zväčša

3 Zo Slovenska k tejto kultúrnej trase patria iba tri významné lokality, a to Spišská Kapitula, Bíňa a Diakovce.

Obnova biskupskej záhrady Spišská kapitula. Foto: Monika Bizoňová

zjednodušený pohľad mnohých ľudí. Samozrejme, je to lákavá predstava mať budovu s peknou vynovenou fasádou, ale vznikla by iba istá forma Potemkinovej dediny. Častokrát sa stáva, že majitelia kultúrnych pamiatok prispôsobujú pamiatku svojim potrebám, pričom situácia by mala byť opačná: prispôbiť svoje potreby kultúrnej pamiatke a zachovať ju v autentickom duchu, pretože práve vtedy má zachovanú svoju hodnotu.

Základným predpokladom kvalitnej obnovy / rekonštrukcie je samotný zámer obnovy, výskum pamiatky, oboznámenie sa s jej históriou, postupným vývojom a následne s odborným návrhom na reštaurovanie a s jeho kvalitnou realizáciou odborníkmi. Zjednodušene povedané: ide o to, aby sa daná pamiatka zachovala v najautentickejšom duchu bez novotvarov, čo samozrejme zachováva jej jedinečnosť a pamiatkovú hodnotu. Preto bol pri všetkých doterajších zásahoch a obnovách v Spišskej Kapitule, ktoré budú v nasledujúcom texte predstavené, rešpektovaný Zákon o ochrane pamiatkového fondu a všetky ostatné náležitosti spojené s kvalitnou a odbornou obnovou. Rozbehla sa tak veľmi bohatá spolupráca Spišského biskupstva s Krajským pamiatkovým úradom v Prešove a samozrejme s desiatkami ďalších zainteresovaných ľudí – s architektmi, historikmi umenia, reštaurátormi, mnohými odborníkmi, atď.

V prvom rade najdôležitejším krokom pri obnove katedrály bolo architektonické zameranie objektu katedrály sv. Martina v roku 2004,⁴ bez čoho by nebola možná realizácia nasledujúcej obnovy tohto objektu.

V roku 2005, v mesiacoch apríl až október, bola preskúmaná a zreštaurovaná najstaršia datovaná nástenná maľba na Spiši z roku 1317, ktorá sa vyníma na sever-

4 Pamiatkový úrad, Oddelenie grafickej dokumentácie, Spišská Kapitula – Katedrála sv. Martina, zameranie objektu, číslo akcie 8/2004/108.

nej stene Katedrály sv. Martina. Ide o maľbu Korunovanie Karola Róberta z Anjou za uhorského kráľa, ktorá bola v danom čase už najmenej trikrát premaľovaná. Jej reštaurovaním sa dosiahla jej originálna podoba z roku 1317 a taktiež sa pri jej obnove odhalili ďalšie nové skutočnosti a detaily, ktoré boli niekoľkými premaľbami skryté, resp. zamaľované. Taktiež bolo zreštaurované a nanovo zasklené jediné románske skosené okno v katedrále, ktoré sa nachádza nad spomínanou maľbou a navyše bola zreštaurovaná pôvodná románska omietka severnej steny.

Ďalším významným počinom bola v rokoch 2006 a 2007 realizácia pamiatkového výskumu: architektonicko-historického a umelecko-historického, vďaka ktorému sa v katedrále odhalilo množstvo ďalších nových informácií o vývoji stavby a jej premenách v jednotlivých obdobiach a bolo vykonaných niekoľko archeologických výskumov.

V rokoch 2008 a 2009 prebehla výmena elektroinštalácie v dvoch etapách, nakoľko stará elektroinštalácia už nebola vhodná, ba priam nebezpečná. Zároveň v júni 2009 bolo realizované aj nové ozvučenie katedrály a vnútorné oznamovacie rozvody.

Následne bol v roku 2009 realizovaný reštaurátorský výskum okien a vitráží sanktuária a výskum omietkovej vrstvy exteriéru presbytéria. Taktiež bol vypracovaný návrh na obnovu spomínaných častí katedrály. A tak bolo možné ešte v roku 2009 a aj v roku 2010 vykonať dve etapy reštaurovania exteriéru presbytéria, vrátane vitrážových okien s kamennými architektonickými článkami. Tu musím podotknúť, že šlo o reštaurovanie pôvodného neskorogotického exteriérového plášťa, ktorý hlavne odborníci oceňujú a celkovo bolo zreštaurovaných aj päť gotických okien s vitrážami a kamennými ostentami. Podarilo sa zachovať aj pôvodné gotické slnečné hodiny.⁵

V roku 2009 bol vykonaný architektonický výskum kanonickej knižnice na prvom podlaží katedrály v medzichórovom priestore a následne návrh jej obnovy. V roku 2010 prebehla komplexná rekonštrukcia tejto knižnice. Kanonická knižnica sa nachádza na veľmi vzácnom mieste samotnej katedrály a návštevníci môžu dnes v jej priestoroch obdivovať už zreštaurované románske architektonické prvky z bezprostrednej blízkosti vďaka sklenenému tunelu, cez ktorý môžu prechádzať z chóru na chór. Priestor dostal okno s faksimilnou renesančnou sklenenou výplňou. Okrem toho bola zreštaurovaná pôvodná gotická podlaha knižnice, ktorú dendrochronológia dotovala do roku 1494. Priestor bol dekontaminovaný a do zreštaurovaných knižných regálov z roku 1898 boli vrátené pôvodné knihy, takmer 11 000 zväzkov. Tie boli v nasledujúcich dvoch rokoch pracovníkmi archívu zinventarizované a dnes tvoria jeden z archívnych fondov biskupského archívu, ktorý využívajú bádatelia nielen zo Slovenska, ale aj z iných krajín Európy. Do tohto priestoru boli zadovážené výstavné vitríny, v ktorých môžu návštevníci obdivovať inkunábuly (prvotlače) z 15. storočia.⁶

5 SIVÁŇ, Štefan – JANŠTO, Miroslav. *Návrh na reštaurovanie pamiatky. Predmet reštaurovania: Kamenné vitrážové okná, kamenné architektonické články a omietkové vrstvy exteriéru presbytéria katedrály sv. Martina biskupa na Spišskej Kapitule v Spišskom Podhradí*. Spišské Podhradie, 2009.

6 JANOVSÁ, Magdaléna. *Návrh obnovy knižnice Katedrály sv. Martina v Spišskej Kapitule*. Levoča, 2009.

Kaplnka Zápoľských pred a po obnove. Foto: Monika Bizoňová

V roku 2010 vznikol návrh na reštaurovanie kostolných lavíc z obdobia baroka. Samotné reštaurovanie sa realizovalo v rokoch 2011 a 2012 v dvoch etapách, keďže šlo o šesť súprav kostolných lavíc. Vďaka tomuto zásahu dodnes môžu veriaci tieto lavice v kostole využívať, nerušene už od roku 1655, teda od ich vzniku.⁷

V roku 2011 bol vykonaný reštaurátorský výskum exteriéru kaplnky Zápoľských. Nasledujúci rok prebehla prvá etapa reštaurátorskej realizácie exteriérového plášťa spomínanej kaplnky, ktorá bola v roku 2013 dokončená. Ďalšia – druhá etapa pokračovala v roku 2015, v rokoch 2016 – 2017 prebehla tretia etapa a v rokoch 2018 – 2019 štvrtá etapa. Práce na exteriérovom plášti kaplnky pokračovali aj v rokoch 2019 a 2021, keďže súčasťou opráv neboli len okná s vitrážami a kamenný plášť, ale aj gotické operáky medzi oknami. Keďže šlo o rozsiahle reštaurátorské práce, ktoré boli viazané aj na zhovievavosť počasia a ktoré obsahovali demontáž vitráží, ich reštaurovanie a následnú montáž, tak bolo nutné tieto práce rozdeliť do niekoľkých etáp.

V roku 2013 došlo k vytvoreniu ďalšej z výstavných expozícií v katedrále, a to tzv. westwerku na prvom podlaží katedrály, ktorý mohol plniť funkciu kráľovskej kaplnky v 13. storočí. Dnes je v priestore westwerku umiestnené lapidárium s kamennými fragmentami, s jedinou románskou skulptúrou na Slovensku Bielym le-

⁷ VOŠKO, Ján. *Návrh na reštaurovanie pamiatky. Lavice kostolné – súprava. Katedrála sv. Martina Spišská Kapitula*. Jablonov, 2010.

vom – Leo albus. Okrem toho sú vo westwerku prezentované aj archeologické nálezy, ktoré sa podarilo nájsť pri jednotlivých archeologických výskumoch katedrály. Ide o mince a medailóny z obdobia 12. až 17. storočia a taktiež aj záušnice z hrobu ženy z 12. storočia pod hlavným pilierom chrámu.

V roku 2014 nasledovala obnova južnej sakristie, čomu predchádzal architektonický a archeologický výskum tohto priestoru. Došlo k zreštaurovaniu zachovaných nástenných malieb a omietky a taktiež bola zrenovovaná pôvodná baroková tehlová dlažba. Dnes južná sakristia plní funkciu malej muzeálnej expozície, súčasťou ktorej sú dva vzácne zreštaurované paramentáre a zároveň aj liturgické náčinie potrebné k slúženiu omše. Okrem toho môže návštevník na tomto mieste vidieť vzácne relikvie – lebky sv. Juraja, sv. Margity Antiochijskej a jednej z 11 000 paniien z legendy o sv. Uršuli v barokových skrinkových relikviároch, ktoré boli znovuobjavené a zreštaurované.⁸

Ďalším významným počínom v roku 2017 bolo vydanie publikácie *Katedrála sv. Martina v Spišskej Kapitule* od kolektívu autorov, ktorý dlhodobo pracoval na všetkých doterajších výskumoch katedrály, či už ide o výskum archívny, architektonicko-historický, umelecko-historický, archeologický, dendrochronologický, atď. Ide o významnú publikáciu k dejinám katedrály sv. Martina, ale zároveň aj samotnej Spišskej Kapituly.⁹ Čitateľ v tejto publikácii objaví podrobné dejiny katedrály a taktiež aj katalóg všetkých hnutelných pamiatok, ktoré sa v katedrále dnes nachádzajú.

Od roku 2018 sa vzhľadom na náročnosť prác v niekoľkých etapách reštauruje najstarší oltár Smrti Panny Márie z roku 1470. Taktiež ešte v roku 2018 vznikol návrh a projekt na obnovu ďalších skrytých priestorov katedrály na prízemí a podlaží. Ide o obnovu priestoru starej románskej sakristie a archívu hodnoverného miesta (*locus credibilis*), čo sú ďalšie dôležité súčasti katedrály (dnes pre bežného návštevníka ešte nedostupné).¹⁰

Okrem obnovy samotnej katedrály sa v súbežnej dobe pracovalo na obnove ďalších budov v Spišskej Kapitule. Tu v krátkosti spomeniem kanóniu č. 7, kde bol v roku vymenený strešný plášť a krov a v rokoch 2013 a 2014 bola zrealizovaná výmena okien a oprava fasády. Nemôžem nespomenúť aj mestské opevnenie, a to hlavne dolnú východnú bránu, kde od roku 2017 prebiehali mnohé práce, ako napr. sanácia vlhkosti, výmena stropu a reštaurovanie zachovaného stropu, umelecko-remeselná obnova, reštaurovanie fasád, výmena strechy. Významný bol vedenia penziónu St. Martin, keď v roku 2019 bola opravená fasáda kanónie č. 15 a kamenné ostenia okien a v roku 2020 bolo zreštaurované súsošie sv. Trojice, ktoré sa nachádza nad vchodom do kanónie.

Spišskému biskupstvu sa od roku 2015 v spolupráci s Košickým samosprávnym krajom darilo aj pri obnove lokality Spišského Jeruzalema. Vďaka tomu bolo na Pa-

8 JANOVSÁ, Magdaléna. *Obnova priestoru južnej sakristie Katedrály sv. Martina Spišská Kapitula*. Levoča, 2010; SIVÁŇ, Štefan – JANŠTO, Miroslav. *Interiér južnej sakristie Katedrály sv. Martina na Spišskej Kapitule v Spišskom Podhradí*. Spišské Podhradie, 2010.

9 JANOVSÁ, M. – OLEJNÍK, V. (eds.). *Katedrála sv. Martina v Spišskej Kapitule*. Spišské Podhradie, 2017.

10 JANOVSÁ, Magdaléna. *Obnova priestoru starej sakristie a archívu Katedrály sv. Martina v Spišskej Kapitule. Projekt pre realizáciu stavebných úprav*. Levoča, 2018.

žici opravených všetkých sedem Božích múk, konzervačne ošetrený hlavný oltár v kaplnke na Sivej brade, pribudli nové lavičky, značenie podľa zásad Klubu slovenských turistov, vytvoril sa nový turistický chodník okolo Božích múk, pribudli fotoreprodukcie oltára a obrazov do kaplniek (sv. Jána Nepomuckého, sv. Rozálie, sv. Františka Xaverského). Vytvorila sa taktiež mobilná aplikácia Spišského Jeruzalema, realizoval sa systém odvodnenia kaplnky Jána Nepomuckého a podarilo sa odstrániť haldu asfaltu z územia Pažice, ktoré boli situované hneď pri vstupe na Pažicu.

Už od roku 2015 sa pripravovala obnova biskupskej záhrady. Následne prebehli rôzne formy výskumov tejto záhrady: archívny, archeologický, architektonicko-historický, petrologický s cieľom dozvedieť sa o nej čo najviac a dať jej najautentickejšiu podobu.¹¹ Vďaka viacerým projektom a druhom finančnej podpory bolo možné spomínaný zámer realizovať v rokoch 2019 – 2020.¹² V roku 2019 za hradbami Spišskej Kapituly vzniklo nové parkovisko, ktoré je so záhradou prepojené altánkom, ktorý bol taktiež obnovený a boli v ňom nájdené a zreštaurované krásne iluzívne maľby z minulých storočí. Záhrada bola v roku 2021 slávnostne otvorená a je prístupná návštevníkom v určenom režime. V rámci daného projektu sa podarilo obnoviť aj kaplnku sv. Rozálie a kaplnku sv. Františka Xaverského na Pažici v rámci Spišského Jeruzalema.

Od roku 2018 sa vďaka projektovej činnosti pracuje na obnove kanónie č. 14, v ktorej v blízkej budúcnosti vznikne Diecézne múzeum Spišského biskupstva. Od daného roku sa v prácach pokročilo: v kanónii bola vymenená elektroinštalácia, zavedená nová kanalizácia, zrenovované pôvodné drevené podlahy, drevená balustráda na schodišti, vynovené omietky, zadovážené vitríny. V letných mesiacoch sa bude pracovať na vytvorení samotej expozície diecézneho múzea.

Dôležitá je aj záchrana jednotlivín, ktoré si tiež vyžadujú údržbu a ich zachovanie pre ďalšie generácie. Mohla by som tak ešte spomenúť množstvo ďalších menších aktivít a vykonaných činností z daných rokov ako napr. reštaurovanie kníh, sôch a obrazov, konzervácia kalichov, petrifikácia oltárov, spolupráca Spišského biskupstva a archívu na mnohých zahraničných výstavách, medzinárodných výtvarných plenéroch, publikáciách, záchrana mnohých predmetov a vytváranie umelecko-historickej zbierky. Za tie roky, ktoré pôsobím v Spišskej Kapitule, môžem potvrdiť, že tých aktivít bolo naozaj veľmi veľa a možno nie pre každého boli viditeľné.

Na koniec je potrebné spomenúť osoby, ktoré stáli za spomínanými aktivitami. V prvom rade už nebohých diecéznych biskupov Mons. Františka Tondru a Mons. Štefana Sečku, ktorí všetky tieto aktivity a činnosti plne podporovali, vážili si prácu odborníkov, rešpektovali dejiny a vzácnosti tohto miesta a vždy mali radosť z nových objavov, ktoré Spišskú Kapitolu posúvali do skupiny slovenských lokalít s medzinárodným významom. Vďaka patrí nebohému biskupskému vikárovi Mons. Já-

11 JANOVSÁ, Magdaléna – OLEJNÍK, Vladimír. *Architektonicko-historický výskum, Biskupská záhrada*. Levoča, 2015.

12 Projekt Interreg Poľsko – Slovensko 2014 – 2020: Kultúrno-duchovný turizmus miest Spišské Podhradie a Glogów Malopolski (Výstavba odstavnej a parkovacej plochy s napažením na biskupskú záhradu, obnova a sprístupnenie biskupskej záhrady, obnova kaplnky sv. Rozálie, obnova kaplnky sv. Františka Xaverského).

novi Zentkovi, ktorý realizačne zabezpečoval tieto aktivity do roku 2009. Následná vďaka patrí jeho nástupcovi, Mons. Lubomírovi Štefaňákovi, ktorý tieto činnosti realizačne zabezpečoval od roku 2009 do júna 2022 na vysokej odbornej úrovni. Ďalšie poďakovanie patrí všetkým architektom, archeológom, pamiatkarom, historikom, historikom umenia, reštaurátorom a iným zúčastneným osobám. Pretože spojili spoločné sily a pracovali pre dobro Spišskej Kapituly a jej pamiatok, aby sa zachovali v najlepšej kondícii pre naše budúce generácie. A nielen to: pracovali aj na tom, aby sme sa o histórii Spišskej Kapituly a jej pamiatok dozvedeli čo najviac nových informácií. A len vďaka tomu sa potvrdzuje výnimočnosť tohto miesta – tejto lokality aj v celoeurópskom meradle.

Pamiatku nestačí iba opraviť: je potrebné jej aj rozumieť a rešpektovať ju v jej pôvodnom duchu a význame.

Pamiatková ochrana objektov Spišského biskupstva

„Postrehy pamiatkarov“

Marián ULIČNÝ

Spišská Kapitula je bez pochyb jedným z najucelenejších zachovaných historických urbanistických súborov na Slovensku. Napriek deklarovanej územnej ochrane vyhlásením za pamiatkovú rezerváciu v roku 1950, jej areál komunistický režim programovo zanedbával, pričom jednotlivé súčasti boli nevhodne upravované a zanechané napospas prírodným činiteľom. Po páde režimu tak časť objektov bola už v havarijnom stave. Nové pomery po roku 1989 pochopiteľne mohli naštartovať už reálnu pamiatkovú obnovu jej jednotlivých súborov.

Pokiaľ v prípade dezolátneho stavu sú prepotrebné rýchle kroky, ktoré provizórnymi riešeniami budú viesť k fyzickej záchrane, samotná komplexná obnova si vyžaduje dôkladnú prípravu. Stavebnému zásahu predchádza zhromaždenie všetkých podkladov, ktoré sa realizujú najmä formou špecializovaných archívnych, architektonických, umelecko-historických či reštaurátorských výskumov. Poruchy starých objektov si vynucujú ďalšie špecializované posudky ohľadne statiky, salinity, biotického poškodenia drevnej hmoty a pod. Obnova si vyžaduje citlivý prístup architekta so záujmom o historickú architektúru, ktorý dokáže reflektovať zachovanie pamiatkových hodnôt (aj tých na povrchu nečitateľných) a v spolupráci s vlastníkom navrhnuť také technologické postupy a riešenia, ktoré prispievajú k ochrane a prezentácii historických súčastí a novými citlivými vstupmi umožnia regeneráciu objektov. Pamiatková obnova oproti ostatnej stavebnej činnosti sa tak pochopiteľne odlišuje svojimi na prvý pohľad výrazne spomalenými krokmi. Ochrana pamiatkového fondu ako historická disciplína pritom vníma antické chápanie histórie ako učiteľky života. A tak aj my sa nielen učíme z chýb, ale sme nútení niekedy aj tieto zlyhania našich pamiatkarských predchodcov naprávať. A aj preto je taká dôležitá a potrebná rozvaha, nakoľko výsledky nášho snaženia budú konfrontovať potomkovia.

Po prvých porevolučných rokoch, keď dochádzalo najmä k riešeniu najnaliehavejších úloh z hľadiska fyzickej záchrany areálu v spojení s navrátením základných funkcií tohto prevažne cirkevného areálu, v posledných asi 15 – 20 rokoch pokračuje revitalizácia Spišskej Kapituly už komplexnými vstupmi. V osobe spišského

biskupa Mons. ThDr. Štefana Sečku, PhD., pamiatkari získali vzácneho partnera. Mal veľmi blízky vzťah k ochrane kultúrneho dedičstva, sršal dobrosrdečnosťou, humorom a inteligenciou. Mimoriadnym spôsobom vnímal pamiatkarské metodické postupy. Na druhej strane jeho ľudský prístup nás neustále navracal k tomu, že aj keď sa snažíme o najlepšie odborné prístupy, musíme stále sledovať výsledky práce, aby neboli samoúčelné. Celá námaha by bola márna, ak by sme nevideli výsledného užívateľa – človeka.

Počet pripravovaných projektov a uskutočnených obnov na území Pamiatkovej rezervácie Spišská Kapitula je možné rátať už na desiatky. V prvom rade je nevyhnutné vyzdvihnúť obnovu katedrály sv. Martina, ktorá svojím kultúrno-historickým významom presahuje rámec Slovenska. Mimoriadne dôkladný výskum a ďalšia predprojektová a projektová príprava umožnili zhromaždiť značnú a rôznorodú sumu podkladov. Na kvalitatívne vyššej úrovni sa tak mohli stanoviť základné rámcové podmienky obnovy, revidovať doterajšie postupy či prezentovať a reštaurovať architektonické a výtvarné prvky. Po prvotnej, prepotrebnej rekonštrukcii krovov novú tvár získaval exteriér katedrály – etapovitou obnovou fasád a náročným reštaurovaním kamenných prvkov a okenných výplní vitráží. V interiéri sa realizovala komplexná obnova niektorých priestorov (bývalá ranogotická sakristia, priestor knižnice) či reštaurovanie hnutelných pamiatok.

Jedinečnou obnovou barokovej biskupskej záhrady bola umožnená revitalizácia a najmä sprístupnenie tohto vzácneho priestoru vrátane murovaného altánku s jedinečnými maľbami, ktorý tak môže nanovo slúžiť svojej pôvodnej funkcii, tentokrát už aj pre široký okruh verejnosti. Ďalšie projekty sa uskutočnili v polohe mestského opevnenia (napr. dolná brána), ako aj vo viacerých areáloch kanónií. Podrobnú prípravu má aj riešenie verejného priestranstva kapitulskej uličky, ktoré už len čaká na realizáciu.

Súpis obnov národných kultúrnych pamiatok a úprav nehnuteľností v pamiatkovom území vo vlastníctve Rímskokatolíckej cirkvi, Biskupstvo Spišské Podhradie

Peter GLOS – Emília POLÁKOVÁ

pred 2010

Spišské Podhradie – Spišská Kapitula

Katedrála sv. Martina – obnova strešnej drevenej šindľovej krytiny, nutná oprava krovov, rekonštrukcia elektroinštalácie, obnova interiéru knižnice (štúdia, stavebná obnova, reštaurovanie)

Kanónia č. 2 – oprava krovu, výmena strešnej šindľovej krytiny

Kanónia č. 5 – sadovnícka úprava dvora a záhrady, statické zabezpečenie, kanalizácia a odvlhčenie objektu kanónie, obnova stodoly

2010

Spišské Podhradie – Spišská Kapitula

Kanónia č. 5 – obnova a odvlhčenie suterénu kanónie

2011

Spišské Podhradie – Spišská Kapitula

Katedrála sv. Martina – kaplnka Zápoľských – reštaurovanie a obnova exteriérového plášťa – kamenných múrov, okien a obnova vitrážových výplní kaplnky

Kapitulská ulička – úprava okolia stĺpu sv. Jána Nepomuckého

Kanónia č. 3 – výmena strešnej krytiny

Kanónia č. 5 – obnova interiéru kanónie

Kanónia č. 8 (dom kaplánov, kaplnka) – zámer komplexnej obnovy pre účely biskupského archívu

Levoča

Škola na Kláštorskej ul. č. 24 - ihrisko – úprava ohradového múra ihriska, vrátane brány

2012

Spišské Podhradie – Spišská Kapitula

Kanónia č. 5 – obvodová drenáž eklektickej sýpky, sanácia vlhkosti suterénu

Kanónia č. 7 – oprava krovu, klampiarskych prvkov a komína, výmena strešnej krytiny

Kanónia č. 8 (dom kaplánov) – zameranie existujúceho stavu, spracovanie a schválenie architektonicko-historického výskumu, určenie podmienok komplexnej obnovy; spracovanie statického posúdenia objektu, spracovanie posúdenia navlhania kaplnky, stavebno-technický prieskum drevených konštrukcií, spracovanie a odsúhlasenie architektonickej štúdie

2013

Spišské Podhradie – Spišská Kapitula

Kanónia č. 8 (dom kaplánov) – odsúhlasenie prípravnej dokumentácie obnovy kaplnky za rok 2012, spracovanie a odsúhlasenie projektu pre realizáciu stavby

Kanónia č. 15 – zámer postupnej obnovy a sanácie kanónie – vydanie rozhodnutia KPÚ Prešov o zámere obnovy

Mestské opevnenie – dolná brána, príľahlý úsek hradby a cisterny – zámer obnovy – určenie podmienok obnovy a reštaurovania, zameranie skutkového stavu, spracovanie architektonicko-historického výskumu a dokumentácie vykonaného výskumu

2014

Spišské Podhradie – Spišská Kapitula

Katedrála sv. Martina – zámer obnovy a prezentácie priestorov severnej sakristie a priestorov archívov bývalého hodnoverného miesta verejnosti formou expozície a prehliadkovej trasy – vydanie rozhodnutia o zámere, určenie podmienok obnovy a reštaurovania

Mestské opevnenie – dolná brána, príľahlý úsek hradby a cisterny – spracovanie projektovej dokumentácie pre realizáciu stavby

Kanónia č. 7 – obnova uličnej fasády

Levoča

Škola, Kláštorská 24 – oprava omietok a náter hlavnej fasády, oprava klampiarskych prvkov, telekomunikačné vedenia

2015**Spišské Podhradie – Spišská Kapitula**

Katedrála sv. Martina – zámer obnovy exteriéru severnej sakristie s predsieňou, určenie podmienok obnovy

Biskupská záhrada – verejné priestranstvá – realizácia archeologického výskumu

Mestské opevnenie – dolná brána, príľahlý úsek hradby a cisterny – vydanie rozhodnutia o zámere na reštaurovanie, určenie podmienok; obnova strechy objektu brány, výmena strešnej krytiny...

Kanónia č. 8 (dom kaplánov) – spracovanie a odsúhlasenie zmeny projektu na realizáciu stavby

2016**Spišské Podhradie – Spišská Kapitula**

Kanónia č. 17 – obnova strešnej šindľovej krytiny

2017**Spišské Podhradie – Spišská Kapitula**

Katedrála sv. Martina – bočný oltár Smrti Panny Márie – začiatok reštaurovania

Biskupský palác s areálom, zvonica (hodinová veža) a seminár – zámer opravy poškodených soklových omietok; určenie podmienok obnovy

Zvonica (hodinová veža) – zámer opravy krovu a obnovy strešnej krytiny – určenie podmienok obnovy

Kanónia č. 4 – zámer úprav stodoly a jej okolia, určenie podmienok

Kanónia č. 14 – dom služobníctva – zámer obnovy strešnej krytiny a klampiarskych prvkov, výmena strešnej krytiny, zámer obnovy ohradného múru a reštaurovania kamenných portálov – určenie podmienok

Mestské opevnenie – dolná brána, príľahlý úsek hradby a cisterny – spracovanie a odsúhlasenie reštaurátorského výskumu a návrhu na reštaurovanie, sanácia vlhkosti, výmena stropu schodiskovej časti objektu

Levoča

Škola, Kláštorská 24 – výmena okenných výplní, realizácia prístupovej rampy k severnej dvorovej fasáde

2018**Spišské Podhradie – Spišská Kapitula**

Katedrála sv. Martina – spracovanie a odsúhlasenie projektu pre realizáciu stavebných úprav a reštaurovania priestoru starej sakristie a archívu katedrály, bočný oltár Smrti Panny Márie – pokračovanie reštaurovania

Kapitulská ulička – spracovanie a odsúhlasenie architektonickej štúdie uličného interiéru

Mestské opevnenie – dolná brána – reštaurovanie dreveného trámového stropu

Kanónia č. 4 – spracovanie a odsúhlasenie projektovej dokumentácie pre vydanie stavebného povolenia prestavby stodoly na kultúrno-spoločenský komunitný dom Pažiť – Spišský Jeruzalem – postupná obnova kaplniek

Levoča

Škola, Kláštorská 24 – obnova krovovej konštrukcie vrátane ošetrenia, realizácia keramickej krytiny a výmena klampiarskych prvkov

2019

Spišské Podhradie – Spišská Kapitula

Katedrála sv. Martina – bočný oltár Smrti Panny Márie – pokračovanie reštaurovania

Kapitulská ulička – odsúhlasenie projektovej dokumentácie I. etapy stavby Regenerácia kapitulskej uličky

Biskupská záhrada, altánok – realizácia stavebnej a sadovníckej obnovy záhrady a reštaurovania altánku

Zvonica (hodinová veža) – výmena šindľovej strešnej krytiny, oprava krovu a latovania

Mestské opevnenie – realizácia obnovy bašty/altánku kanónie č. 4, dolná brána, príľahlý úsek hradby a cisterny – realizácia obnovy a reštaurovania brány

Kanónia č. 4 – I. etapa obnovy altánku v zmysle projektovej dokumentácie pre vydanie stavebného povolenia prestavby stodoly na kultúrno-spoločenský komunitný dom

Kanónia č. 12 – obnova a reštaurovanie uličnej fasády objektu

Kanónia č. 14 – reštaurovanie drevenej brány a bránky ohradného múra, obnova interiéru kanónie

Kanónia 15 – obnova a reštaurovanie hlavnej fasády

Kaplnka sv. Kríža na Sivej Brade – konzervácia drevených súčastí oltára

Levoča

Kláštor minoritov, Kláštorská ulica 38 – komplexná obnova a reštaurovanie v rozsahu suterénu a 1. nadzemného podlažia

2020

Spišské Podhradie – Spišská Kapitula

Katedrála sv. Martina – bočný oltár Smrti Panny Márie – pokračovanie reštaurovania

Mestské opevnenie – dolná brána, príľahlý úsek hradby a cisterny – realizácia obnovy a reštaurovania brány

Biskupská záhrada, altánok – realizácia stavebnej a sadovníckej obnovy záhrady a reštaurovania altánku

Kanónia č. 14 – zámer komplexnej obnovy kanónie pre účely zriadenia Spišského diecézneho múzea – určenie podmienok obnovy; spracovanie a odsúhlasenie projektovej dokumentácie obnovy kanónie, obnova interiéru kanónie

Levoča

Kláštor minoritov, Kláštorská ulica 38 – pokračovanie komplexnej obnovy a reštaurovania